

Kur'an kursları açarak müslüman çocuklarına Kur'an'ı ve temel dinî bilgileri öğrettiler.

Ali'den sonra dört kardeşi de Evfât emîri oldu. Son olarak Sabrüddin Muhammed tahta çıktı (700/1300-1301) ve emirliği uzun süre idare etti. Ondansonra oğulları Habeş Krallığı'na bağlı olarak ülkeyi yönettiler. Bu devrede Evfât sultanları zaman zaman krala baş kaldıracak çetin savaşlar yaptılar. Zira kral, müslüman Ortadoğu'daki Haçlı istilâsından etkilenerek Evfât'ta ve ülkenin diğer bölgelerinde bulunan müslümanlara karşı düşmanca davranmaya başlamıştı. Diğer taraftan Evfât'ın güçlü sultanlarından biri olan Hakkuddin hıristiyan bölgelerine saldırdı ve kiliseleri tahrip etti. Bu hareket Habeş Krallığı'nın galeyanına sebep oldu. 728 (1328) yılında yapılan şiddetli savaşta Evfât sultanını mağlûp oldu ve esir düştü. Kral onun yerine kardeşi Sabrüddin'i getirdi. Sabrüddin idaresini sağlamlaştırdıktan sonra Hedye ve Devâro emirliklerinin ve Habeşistan içlerindeki müslüman kabilelerin de desteğini sağlayarak üç cepheden hücumu geçmeyi planladı. Ancak Habeş kralı bunu haber aldı ve ondan önce harekete geçip peşe yaptığı saldırılarla İslâm kuvvetlerini yendi; Evfât emirliğine Sabrüddin'in kardeşi Cemâleddin'i tayin etti. Evfât emirleri, 1332-1338 yıllarında Mısır'daki Memlûk Sultanı Muhammed b. Kalavun'a Abdullah b. Yûsuf ez-Zeylaî başkanlığında bir heyet göndererek ondan yardım istedilerse de bir sonuç alamadılar.

1376 yılında Evfât tahtına sahip olmak isteyenler arasında meydana gelen iç savaş, kendisinin Habeşliler'den bağımsız olduğunu iddia eden II. Hakkuddin'in tahta geçmesiyle son buldu. Ancak Hakkuddin 1386 yılında Habeş kralıyla girdiği savaşta yenildi ve öldürüldü. Yerine geçen II. Sâdeddin akınları yeniden başlattı. Sâdeddin ilk zamanlar başarılı olduysa da sonunda pek çok âlim, şeyh ve diğer müslümanların şehid edildiği savaşta yenildi. Sâdeddin Zeyla' adasına sığındıysa da orada kısırlılıp öldürüldü (1415). Zeyla'nın işgal edilmesiyle emirliği de son buldu. Sâdeddin'in on oğlu Yemen Hükümdarı Ahmed b. Eşref İsmâil'in yanına gitti. Evfât Emirliği'nin yıkılmasından sonra Zeyla'nın güneyindeki Adel Emirliği onun yerini aldı.

Evfât emirleri kendi adlarına para bastırmadıkları için bu emirlikte tüccar va-

sıtasıyla ülkeye giren Mısır dinarı ve dirhemi kullanılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Ebü'l-Fidâ, *Takvîmü'l-büldân* (trc. Abdülmuhammed Âyetî), Tahran 1349, s. 598; İbn Haldûn, *el-İber*, VI, 198-199; Kalkaşendî, *Şubhu'l-aşâ*, V, 323-326, 331-338; Makrîzî, *Kitâbü's-Sülûk*, II/3, s. 861; J. S. Trimmingham, *Islam in Ethiopia*, London 1952, s. 58-60, 62, 68, 70-75, 78, 223, 228, 251; a.mlf., "Awfât", *EI²* (İng.), I, 763-764; Muhammed Abdullah en-Nakire, *İntişârü'l-İslâm ft Şarkî İfrîkiyye ve mü-nâheğatü'l-ğarbî leh*, Riyad 1402/1982, s. 199-208, 293-303; H. İbrâhim Hasan, *İntişârü'l-İslâm fi'l-kârretü'l-İfrîkiyye*, Kahire 1984, s. 165-167; Fethi Gays, *el-İslâm ve'l-Habeşe 'abre'târîh*, Kahire, ts. (Mektebetü'n-Nehdati'l-Misriyye), s. 84, 86, 88, 89, 127, 128; *el-Kâmûsü'l-İslâmî*, I, 574-575; E. Mittwoch, "Ceberet", *IA*, III, 39; E. Ullendorff, "Djabart", *EI²* (İng.), II, 355.

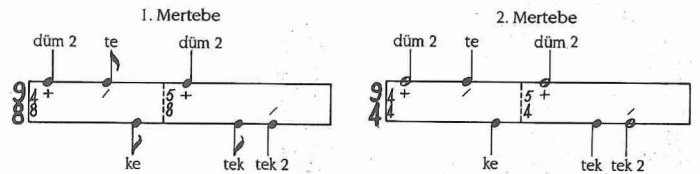
MEHMET AYKAÇ

EVFER

(أوفر)

Türk mûsikisi usullerinden.

Arapça'da "sayıca daha fazla, pek çok" anlamına gelen kelime Türk mûsikisinde dokuz zamanlı bir küçük usulün adıdır. Bir dört zamanla bir beş zamanın, başka bir ifadeyle bir sofyan ile ikinci şekil bir Türk aksağının birleşmesinden meydana gelmiştir. Bünyesinde yer alan Türk aksağının farklı yani ikinci şekil oluşu evferi aksak usulünden ayırmaktadır. Evfer usulüne başlı başına bir ritmik değer kazandıran bu farklılık aksağın son iki darbındaki uzun-kısa vuruşların yer değiştirmesi şeklinde, yani kısa-uzun darplar halinde vurulmasından ibarettir. Usulün 9/8'lik birinci ve 9/4'lük ikinci mertebeleri çok kullanılmıştır. Halk türkülerinin ölçülmesinde de faydalanılan evferin Ege yöresi türkülerinin bazılarında ise 9/2'lik bir üçüncü mertebesinin kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca Mevlîvî âyinlerinin ikinci selâmlarının âdeta değişmez usulü halinde kullanılan ikinci mertebesine "ağır evfer" veya "Mevlevî evferi" adı verilir. Âyinlerin ikinci selâmları genellikle bu usulün ikinci kısmı olan Türk aksağı ile başlar. Bu mertebelerin şematik gösterilişi şöyledir:

Evfer usulünün birinci mertebesiyle şarkı, türkü ve ilâhilerle Trakya yöresi türkü ve oyun havaları, ikinci mertebesiyle de Mevlîvî âyinlerinin ikinci ve dördüncü selâmları başta olmak üzere daha çok Ege ve Balıkesir yöresi zeybek, türkü ve oyun havaları ölçülmüştür. Bu mertebe şarkılarda az kullanılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Ezgi, *Türk Musikisi*, II, 45-46; V, 282; Özkan, *TMNÜ*, s. 602-604; Rauf Yekta, *Türk Musikisi*, s. 111-112; Arel, *Türk Musikisi*, s. 99-100; Sadeddin Heper, "Türk Musikisinde Usuller", *MM*, sy. 345 (1978), s. 12.

İSMAIL HAKKI ÖZKAN

EVHADİ, Takıyyüddin

(bk. TAKİ-i EVHADİ).

EVHADÜDDİN-i KİRMÂNİ

(أوحوالدين كرماني)

Hâmid b. Ebi'l-Fahr el-Kirmânî
(ö. 635/1238)

Mutasavvif - şair.

İran'ın Kirman bölgesinde doğdu. Asıl adı Hâmid, lakabı Evhadüddin'dir. Kaynaklarda genellikle lakabıyla anılır. Adı sadece Kazvîni (*Âsarü'l-bilâd*, s. 248) ve Kerbelâfîde (*Ravzatü'l-cinân*, s. 60) Hâmid kelimesinin muhaffefi olan Ahmed şeklinde geçer.

Hayatı hakkında en önemli kaynak olan menâkıbnâmesinde Kirman Selçuklularından Sultan II. Turan Şah'ın oğlu olarak gösterilir. Bu bilgi daha sonra yazılan bazı kaynaklarda da tekrarlanmıştır. Ancak Konya'da kendisiyle görüşen Muhyiddin İbnü'l-Arabî *el-Fütühâtü'l-Mekkiyye*'de onun babasının adını Ebü'l-Fahr olarak kaydeder. Turan Şah'ın hiçbir kaynakta bu ad veya künye ile anılmadığını söyleyen Bedüzzaman Fûrûzanfer, Evhadüddin'in Turan Şah'ın oğlu olduğu hakkındaki bilginin doğru olmadığını belirtir. Atalarının İran'ın ileri gelen ailelerinden birine mensup bulunduğunu, ancak bunun kendisi için iftihar vesilesi olmadığını, kendisinin bir